

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку та аудиту

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

д.е.н., проф. Лоханова Н.О.

(*nidnuc*)

“ ” 20 p.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
за освітньою програмою Облік і аудит

на тему: «Облік та аудит розрахунків з дебіторами та кредиторами
на прикладі Одеського РУ «Держмолодьжитло»

Виконавець:

студентка

ΦΜΟΙΤ

Тимофєєва Катерина Євгенівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

К.Е.Н., ДОЦЕНТ

(науковий ступінь, вчене звання)

Черкашина Тетяна Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	6
1.1. Сутність, види та класифікація дебіторської та кредиторської заборгованості.....	6
1.2. Особливості оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості.....	14
1.3. Створення резерву сумнівних боргів, як ефективне управління дебіторською заборгованістю	19
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ У ОДЕСЬКОМУ РУ «ДЕРЖМОЛОДЬЖИТЛО».....	24
2.1. Організаційно-економічна характеристика Одеського РУ «Держмолодьжитло».....	24
2.2. Особливості і порядок обліку розрахунків із дебіторами та кредиторами	29
2.3. Напрями удосконалення розрахунків з дебіторами та кредиторами	34
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА.....	38
3.1. Аналіз складу та структури дебіторської та кредиторської заборгованості	38
3.2. Організація аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості	47
3.3. Рекомендації щодо покращення фінансового стану та ефективному управлінні дебіторської та кредиторської заборгованості	52
ВИСНОВКИ.....	56
Список використаних джерел.....	61
Додатки.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сучасних ринкових відносин усі об'єкти господарської діяльності стикаються з розрахунковими операціями, з виникненням дебіторської та кредиторської заборгованості. Розрахунки, які мають постійний характер виникнення, потребують більш прискіпливої уваги під проведення управлінської політики, адже саме проведення ефективної політики дебіторської та кредиторської заборгованості впливають на стан, платоспроможність та ліквідність підприємства.

Такі невід'ємні фінансові показники як платоспроможність та ліквідність вираховуються на підставі облікових даних про заборгованість за розрахунками з дебіторами та кредиторами, та визначають фінансовий стан підприємств, а також відображаються на рівні їхньої платоспроможності та загальної рентабельності. Сучасний стан підприємств України важко назвати позитивним, так як більшість оборотних коштів зосереджені в дебіторській заборгованості, а більшу частку структури пасиву балансу займають залучені кошти. На підставі цього можна дійти висновку, що саме через неефективну політику управління дебіторською та кредиторською заборгованостями є причиною незабезпечення підприємств власними оборотними коштами. Також дослідив статистичні дані, можна стверджувати, що найбільшу частку заборгованості займає прострочена заборгованість. Покращити цей стан можна за рахунок ведення на підприємствах дієвої системи управління фінансової діяльності, а саме дебіторської та кредиторської заборгованостями.

Вивченню проблем обліку, аналізу та аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості присвятили свої праці, такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як П.Й. Атамас, М.В. Адамішин М.В., І.А. Бланк, Ф.Ф.Бутинець, І.О. Власова, Є.П. Гнатенко, Р.П. Гончарук, В.О. Гунята та інші[1; 2; 4; 7; 9; 10; 11; 12].

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження даної теми є узагальнення організаційних і методичних аспектів обліку, розробка рекомендацій, щодо удосконалення політики управління обліку дебіторської та кредиторської заборгованості.

Для досягнення поставленої мети в дослідженні визначені такі завдання:

- дослідити сутність, види та класифікації дебіторської та кредиторської заборгованості;
- вивчити оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості;
- вивчити особливості оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості;
- дослідити організаційно-економічну характеристику Одеського РУ «Держмолодьжитло»;
- вивчити особливості і порядок обліку розрахунків із дебіторами та кредиторами в Одеському РУ Держмолодьжитло;
- запропонувати напрями удосконалення обліку розрахунків із дебіторами та кредиторами;
- здійснити аналіз складу та структури дебіторської та кредиторської заборгованості в установі;
- дослідити організацію аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості в установі;
- окреслити напрями покращення фінансового стану та ефективного управління дебіторської та кредиторської заборгованості.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є система обліку та аудиту дебіторської заборгованості регіонального управління Держмолодьжитло.

Предметом дослідження є організаційні, методичні аспекти обліку і аудиту дебіторської заборгованості.

Методи дослідження. Під час проведення дослідження були використані наступні методи:

- загальнонаукові методи, засновані на системному підході щодо розкриття питань методики й організації обліку та аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості в установі;

- методи аналізу наукової і методичної літератури;
- методи наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу і синтезу;
- методи спостереження та порівняння.

Інформаційною базою дослідження є положення та закони бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, підручники про бухгалтерський облік, аналіз та аудит, наукові праці, статті присвячені дослідженню даної теми, нормативно-правові документи установи, первинні документи та комп'ютерна програма, яка використовується установою.

За результати досліджень було опубліковано тези:

1. Тимофєєва К.Є. Особливості оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості. Напрями розвитку обліку контролю та економічного аналізу в умовах глобалізації: тези доповідей VI Міжнародної студентської науково-практичної інтернет-конференції 20 квітня 2020 р., м. Одеса. ОНЕУ. 2020. С.126-128 [34].

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження теоретико-методичних питань, критичної оцінки діючої практики обліку, аналізу та аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості в регіональному управлінні Держмолодьжитло було встановлено наступне:

1. Під час становлення сучасних ринкових відносин важливу роль грають такі поняття, як дебіторська та кредиторська заборгованості. Ці поняття в даних умовах господарської діяльності, є наслідками невчасного та неповного виконання суб'єктами діяльності своїх зобов'язань, тобто недотримання домовленостей між сторонами, в головну чергу, щодо термінів сплати та постачання товарів, робіт, послуг. Ведення бухгалтерського обліку регіонального управління Держмолодьжитло здійснюється бухгалтерією, яка складається з головного бухгалтера, економіста, кредитного інспектора та підпорядковується головному бухгалтеру, з використанням єдиного в Держмолодьжитлі робочого плану рахунків бухгалтерського обліку із застосуванням 8 та 9 класів рахунків. 8 клас рахунків застосовується для розподілення витрат за статтями, щоб було видно, які саме це затрати, проте у фінансовій звітності він не відображається, так як у кінці місяця 8 клас рахунків списується на 9 клас.

Ведення бухгалтерського обліку здійснюється з використанням спеціалізованої комп'ютерної програми «1С: Підприємство – Управління фінансової організації». Всі операції з діяльності в обліку повинні відображатися своєчасно та в повному обсязі.

Регіональне управління Держмолодьжитло є державною установою, включеною до Реєстру неприбуткових установ та організацій на підставі підпункту 133.4.5. статті 133 Податкового кодексу України (Додаток Д).

2. Аналізуючи основні показники діяльності регіонального управління Держмолодьжитло за 2018 та 2019 роки, можна зробити висновок, що у 2019

році в порівнянні з 2018 роком чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) зменшився на 94 тис. грн., проте чистий прибуток збільшився на 214 тис. грн., а середньооблікова чисельність робітників залишилась незміною. Якщо, детальніше вивчити звіт про фінансовий результат, то можна побачити, що таке збільшення чистого прибутку відбулось в наслідок суттєвого збільшення інших операційних доходів з 247 тис. грн. у 2018 році до 775 тис. грн. у 2019 році, тобто на 528 тис. грн. Середньорічна вартість основних засобів у 2019 році в порівнянні з 2018 роком зменшилась на 10 тис.грн.

Таким чином, можна сказати, що фонд у 2019 році працював ефективніше ніж у 2018 році.

Підсумовуючи отримані в ході аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості, а також аналізу ліквідності та платоспроможності регіонального управління Держмолодьжитло, можна сказати, що найбільшу долю в структурі дебіторської заборгованості на протязі аналізованих років займає інша поточна дебіторська заборгованість, а найбільшу долю в структурі кредиторської заборгованості на протязі аналізованих років займає довгострокова заборгованість. Оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості у період з 2017 по 2019 рр. сповільнилась. Аналіз ліквідності балансу показав, що баланс регіонального управління Держмолодьжитло є неліквідним. Здійснивши аналіз платоспроможності, враховуючи специфіку діяльності регіонального управління Держмолодьжитло, можна зробити висновок, що воно платоспроможне за всіма показниками.

3. На сьогоднішній день, майже усі підприємства стикаються з проблемою виникнення залишків дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду. Це відбувається внаслідок несвоєчасного або не повного повернення суми заборгованості дебіторами, що в свою чергу породжує виникнення сумнівної та безнадійної заборгованості.

Регіональне управління Держмолодьжитло не є виключенням, тож є доцільним запропонувати заходи з посилення контролю та обліку дебіторської заборгованості:

- вести посилений контроль стану розрахунків з одержувачами, особливо за відстроченими заборгованостями. У разі, якщо боржник знаходиться в стані кредитних канікул необхідно відстежувати строки їх закінчення, для вчасного стягнення платежів;
- ввести жорстокіші умови в кредитні договори з одержувачами, щоб у разі прострочення платежів по кредиту стягувати з нього штраф у вигляді відсоткової ставки НБУ на момент виникнення заборгованості;
- аналізувати в динаміці показник дебіторської заборгованості в балансі організації. Не допускати наявності більше ніж 10% дебіторської заборгованості в оборотних активах установи;
- контролювати співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. Найоптимальнішим значенням цього відношення є 1, тобто коштів, які в подальшому будуть отримані від дебіторів, буде достатньо щоб покрити найбільш строкових зобов'язань;
- перед наданням кредиту новому одержувачу, необхідно прискіпчивіше розглядати можливість платоспроможності клієнта та його поручителя, також необхідно детальніше розбиратися в повідомленні з міжнародного бюро кредитних історій, знаходити всі існуючі непогашені кредити клієнта, які послабляють рівень його платоспроможності. Вивчення питання з цього боку, надасть фонду повну інформацію про майбутнього клієнта, та його здатності до вчасного погашення щомісячних платежів;
- проводити політику, щодо притягнення добросовісних клієнтів, пропонувати їм нові програми кредитування, які б найбільше підходили їм та їх фінансовому стану.

Також одним з напрямів удосконалення контролю за станом дебіторської заборгованості є підвищення рівня інформативності документального оформлення її інвентаризації. На практиці документальне

оформлення інвентаризації дебіторської заборгованості полягає в складанні «Акту звіряння розрахунків з конкретним контрагентом» та «Акту інвентаризації розрахунків з покупцями, постачальниками та іншими дебіторами і кредиторами».

На рівні з організацією та удосконаленням обліку дебіторської заборгованості виступай й кредиторська заборгованість, в якій відображаються зобов'язання фонду.

В регіональному управлінні Держмолодьжитло також існують проблеми з поточною кредиторською заборгованістю за внутрішніми розрахунками. Необхідними заходами для покращення стану заборгованості необхідно:

- до приказу про облікову політику рекомендовано внести розділ в якому буде зазначено, що виплачувати аванс необхідно до 15 числа місяця, а заробітну плату до 28 числа;
- до приказу про облікову політику рекомендовано додати розділ в якому буде зазначатися, що кредиторську заборгованість необхідно погашати на протязі 10-ти робочих днів після її виникнення;
- стежити за сумою виданих грошей на відрядження або під звіт, якщо підзвітна особа не використала видану суму їй необхідно в указаний строк повернути її на поточний рахунок підприємства.

Також під час детальнішого вивчення обліку у регіональному управлінні Держмолодьжитло встановлено, що залишок за внутрішніми розрахунками відбувся через неповне використання створеного резерву відпусток. Тож, установі необхідно використати залишки резерву, як найшвидше, що в свою чергу значно зменшить суму залишків поточною кредиторською заборгованістю за внутрішніми розрахунками.

Для покращення фінансового стану підприємства необхідна активна дебіторська політика, яка передбачає: формування ефективної кредитної політики підприємства; мінімізацію ризиків виникнення прострочених боргів; рефінансування дебіторської заборгованості.

Тож основною метою активної дебіторської політики є максимізація прибутку підприємства шляхом оперативного управління процесами формування та інкасації дебіторської заборгованості. Досягти дану мету можна за допомогою певної моделі управління заборгованістю, яка являє собою послідовність дій, що організовуються та реалізуються підприємством для мінімізації інвестицій у дебіторську заборгованість.

Для покращення фінансового стану підприємства також не мало важливим є ефективне управління кредиторською заборгованістю, для цього необхідно проведення наступних заходів:

1. Постійний контроль кредиторської заборгованості: контроль над правильністю оформлення і складання договорів з контрагентами відповідно до чинного законодавства; спостереження за термінами оплати договорів; контроль над своєчасним здійсненням платежів.

2. Планування обсягу залучених коштів:

- планування обсягу боргових зобов'язань, враховуючи власні потреби;
- правильного розрахунку граничного розміру займів, визначення яких виходить із показників кредитоспроможності підприємства (ліміт за сумою ліквідних активів, ліміт власних коштів). Ліміти повинні підлягати перегляду з урахуванням особливості діяльності підприємства.

3. Здійснення постійного моніторингу та аналізу кредиторських рахунків за тимчасовими діапазонами – по місяцях і за більш короткі періоди часу, порівняння яких дасть змогу оперативно прийняти рішення щодо поліпшення позицій із кредиторськими боргами всередині року, кварталу або місяця.

Використання на практиці запропонованих заходів удосконалення обліку дебіторської заборгованості надасть змогу забезпечити високий рівень платоспроможності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атамас П.Й. Бухгалтерський облік у галузях економіки: Навч. Посіб. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: ЦУЛ, 2010. 392 с.
2. Адамішин М.В. Сутність та класифікація дебіторської заборгованості. *Розвиток соціально-економічних систем в геоекономічному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль. 11-12 травня 2017 р.). Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. С.45.
3. Ачкасов А.Є, Косяк А.П. Конспект лекцій з дисципліни «Організація обліку». Хмельницьк: ХНАМГ, 2010. 134 с.
4. Бланк І. А. Управління активами та капіталом. Навчальний посібник. Київ: Видавництво «Ніка-Центр», 2003. 448 с.
5. Бланк І. А. Словник-довідник фінансового менеджера. Київ: Видавництво «Ніка-Центр», 1998. 480 с.
6. Бутинець Ф.Ф. Аудит. Навчальний посібник. Житомир: ПП "Рута", 2002. 672с.
7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: Навч. посіб. для студ. спец. «Облік і аудит» ВНЗ. Житомир: ПП «Рута», 2009. 912 с.
8. Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. Навчальний посібник. Житомир: ПП «Рута», 2003. 544 с.
9. Власова І. О. Облік розрахунків з дебіторами та кредиторами :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Донецьк, 2005. 20 с.
10. Гнатенко Є.П., Волошина В.В. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки. 2015. №1(4). С. 38-41.

11. Гончарук Р. П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія :Економічні науки. 2012. № 1(59). С. 48–51.
12. Гуня В.О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств. Економічний простір. 2014. № 19. С. 124–131.
13. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник. Київ: Видавництво «Знання», 2008. 679 с.
14. Колісник Г.М., Слюсаренко В.Є. Аудит: Навчальний посібник. Ужгород: КП «Ужгородська міська друкарня», 2015. 314 с.
15. Костюнік О. В. Махницька О. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. Агросвіт. 2015. №8. С. 62–63.
16. Малюга, Н. М. Шляхи удосконалення оцінки в бухгалтерському обліку: теорія, практика, перспективи. Житомир: ЖІТІ, 1998. 384 с.
17. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. Бухгалтерський облік і аудит. 2015. № 12. С. 38–42.
18. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 01.03.2020)
19. Мягких І.М. Методичний підхід до аналізу та оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості як складових управління фінансової стійкості авіакомпаній України. Міжнародний науково-виробничий журнал: Сталий розвиток економіки. 2013. № 4 (21). С. 255-262.
20. Нашкерська Г. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги . Бухгалтерський облік і аудит. 2009. № 11. С. 31–37.
21. Нестерчук О.М. До питання обліку і аудиту дебіторської заборгованості. Вісник наукових досліджень. 2006. № 4. С.45-50

22. Пильнов Д.О. Ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю як засіб контролю за фінансовим станом підприємства. Формування ринкових відносин в Україні. 2015. № 10. С. 88–92.

23. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 із змінами та доповненнями від 08.02.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення 14.04.20).

24. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». Наказ Міністерства Фінансів України від 08.10.1999р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 01.03.2020).

25. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». Наказ Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (дата звернення: 22.03.2020).

26. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти». Наказ Міністерства фінансів України № 559 від 30.11.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 01.03.2020).

27. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 14.04.2020)

28. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»: Наказ Міністерства фінансів України від 7 липня 1999 р. № URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>.

29. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 №996-XIV: зі змінами та доповненнями від 16.01.2020 № 465-IX. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 25.03.2020).

30. Савченко В. Я. Аудит : Навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2006. 322 с.

31. Скоробогатова В.В. Методика бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості як складової змішаних активів. Сталий розвиток економіки. 2012. № 7[17]. С. 270-276.

32. Сопко В. В. Бухгалтерський облік капіталу підприємства (власності, пасивів): монографія. Київ: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2006. 312 с.

33. Сурніна К. С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» Луганськ. СЛУ ім. В. Даля, 2002. 19 с.

34. Тимофєєва К.Є. Особливості оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості. *Напрями розвитку обліку контролю та економічного аналізу в умовах глобалізації: тези доповідей VI Міжнародної студентської науково-практичної інтернет-конференції 20 квітня 2020 р., м. Одеса. ОНЕУ. 2020* С.126-128.

35. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України. Навчальний посібник. 6-те вид. Київ: Видавництво «А.С.К», 2001. 784 с.

36. Федорченко О. Є. Облік і аналіз розрахунків з дебіторами (на прикладі текстильних підприємств легкої промисловості). Київ, 2009. С. 23

37. Фінансовий облік. Навч. посібник. / За ред. В. К. Орлової, М. С. Орлів, С. В. Хоми. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: Центр учбової літератури. 2010. 510 с.

38. Фісуненко П.А., Літовченко С.В. Покращення управління дебіторською заборгованістю сучасних підприємств. Економічний простір. 2013. № 75. С. 250–262.

39. Цегельник Н. Оцінка дебіторської заборгованості в системі розрахунків із покупцями підприємства. Агросвіт. 2013. №. 6. С. 51–55.

40. Ценклер Н.І., Кватирка Н.І. Вдосконалення класифікаційних ознак дебіторської заборгованості та їх значення в підвищенні контрольно-

аналітичної функції обліку. Вісник Хмельницького університету. 2010. № 29. С. 87-90

41. Чорнобривець М.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. № 23.13. С. 241–247.